

Orłowski, Bolesław

"Rozwój koparek w przekroju historycznym", Alfred Wiślicki, Warszawa 1976 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 23/3-4, 783-784

1978

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Alfred Wiślicki: *Rozwój koparek w przekroju historycznym*. Warszawa 1976, 150 s. il. 73 tab. 16. Instytut Mechanizacji Budownictwa.

Literatura z zakresu historii techniki — stanowczo jeszcze zbyt uboga w naszym kraju — wzbogaciła się o interesującą pozycję. Książka Alfreda Wiślickiego *Rozwój koparek w przekroju historycznym* spełnia, jak rzadko która, postulaty nowocześniejszej pracy tego rodzaju, łączą harmonijnie elementy analizy technicznej z ogólniejszymi rozważaniami o charakterze historycznym. Jest to przede wszystkim — choć nie tylko — lektura dla inżynierów, ściślej inżynierów mechaników o zainteresowaniach i horyzontach nie zawężonych do zagadnień bezpośrednio związanych z techniką produkcyjną. Tylko oni bowiem będą w stanie docenić w pełni zasadność wniosków wyciąganych przez autora w oparciu o skrupulatnie zestawione tabele porównawcze, w których zadziwia ilość i zakres zgromadzonych przez niego szczegółowych danych.

Książka jest dobrym przykładem jasnego i przejrzystego prezentowania materiału. Autor przedstawia w niej drogi rozwojowe kilku podstawowych typów koparek jednożyłkowych, począwszy od pogłębiarki dławowej Fontany z XV wieku, kończąc zaś na pierwszych latach bieżącego stulecia, kiedy wykształciły się już konstrukcje zbliżone rozwiązaniami do sprzętu stosowanego obecnie. Omawia losy poszczególnych koncepcji (określa je terminem „schemat”) w zmieniających się warunkach, tak w zakresie potrzeb, jak i możliwości technicznych. Widomym przejawem klęsk i zwycięstw owych idei były realizacje techniczne (określane przez autora terminem „model”), przy czym nierzadko oznaczały one sięganie praktyki po dawniejsze pomysły, możliwe do urzeczywistnienia czy bardziej celowego wykorzystania dopiero na nowym etapie rozwoju techniki.

Wiąże się z tym podkreślane przez autora zagadnienie retrospekcji jako czynnika postępu technicznego, stawiające — co znakomicie ukazuje właśnie recenzowana praca — również pewne zadania praktyczne badaniom historycznym. Jest to ważki argument, skierowany przeciwko tym, dość jeszcze licznym u nas technikom, którzy nie mają zrozumienia dla historii techniki stojąc na pozycjach konsekwentnego utylitaryzmu.

Autor ogranicza się w książce do omówienia czysto technicznej strony rozwoju koparek, czyli tak zwanej „wewnętrznej” historii techniki, który to termin sam zresztą zaproponował kilka lat temu na łamach „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” w artykule *Specyficzne cechy historii techniki*¹. Tym razem rozważania swoje snuje wokół poszukiwań zbieżności w prawidłowościach rozwoju nauki i techniki, co — patrząc jeszcze szerzej — można by odnieść właściwie w ogóle do jakiegokolwiek celowej i racjonalnej działalności ludzkiej w dziejach. Teoretyczne spostrzeżenia autora są niewątpliwie warte odnotowania.

W tak przyjętych ramach nie było miejsca na zagadnienia „zewnętrznej” historii techniki. Może jednak szkoda, że autor w paru miejscach nie zrezygnował z konsekwencji, podając kilka bardziej interesujących faktów powiązań konstrukcji koparek z czynnikami pozatechnicznymi. Warto było choćby wspomnieć o nadspodziewanie dużym wkładzie amerykańskim w tę dziedzinę w epoce, kiedy Stanom Zjednoczonym daleko było jeszcze do roli światowego potentata, również na polu wynalazczości. Z innych wypowiedzi autora wiadomo o jego znakomitej orientacji w tych zagadnieniach. Stąd wniosek, że wyboru dokonał świadomie. Zachodzi jednak pytanie, czy na pewno słusznie?

Ustenki, które udało mi się dostrzec w omawianej książce dotyczą w istocie spraw drobnych i drugorzędnych. Na s. 54 w podpisie pod rys. 30 jest ewidentny błąd drukarski w dacie, co wynika z korespondującego z ilustracją tekstu. Być

¹ T. 16:1971 nr 3 s. 511.

może również w podobny sposób Villard de Honnecourt został na s. 17 przypisany do wieku XII, zamiast XIII. Jedyne zastrzeżenie merytoryczne nasuwa sformułowanie, dotyczące zresztą nie historii samych koparek, ale napędu parowego. Próby Millera i Symingtona z 1788 roku nie były jedynymi sprzed roku 1796. Można by się cofnąć nawet do przełomu poprzedniego stulecia, do usiłowań Papina, a na pewno należy pamiętać przynajmniej o Jouffroy'u d'Abbans. Przypuszczam, że autor zawierzył tu zbyt anglosaskim źródłom, z których najwidoczniej korzystał.

Usterką, obciążającą głównie wydawcę, jest brak indeksu, moim zdaniem, niewybaczalny w tego typu publikacjach naukowych.

W sumie jednak owe uwagi nie mogą zaciemnić faktu, że otrzymaliśmy pozycję wartościową, opracowaną starannie i wnoszącą istotny wkład zwłaszcza w zakresie arcyciekawych rozważań nad trwałością „modelu”. Wnioski z tych rozważań mogą się okazać pożyteczne zarówno dla historii techniki, jak i dla praktycznego działania w technice dnia dzisiejszego.

Bolesław Orłowski
(Warszawa)

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

TEMATYKA HISTORYCZNA W „ZESZYTACH NAUKOWYCH” AKADEMII ROLNICZYCH

„Zeszyty Naukowe SGGW. Seria historyczna” 1963—1975 z. 1—12, red. A. Żabko-Potopowicz; „Zeszyty Naukowe AR w Krakowie. Seria historyczna” 1972—1976 z. 1—3. Red. Z. Kosiek.

Jakkolwiek historia gospodarstwa wiejskiego z pewnym trudem toruje sobie drogę na uczelniach rolniczych, jakkolwiek wykłady z tej dziedziny nie mają charakteru stałego i stosunkowo rzadko porusza się ją w prelekcjach inauguracyjnych rok akademicki, niemniej stopniowo rośnie dla niej w Akademii Rolniczych zrozumienie. Dowodem na to są choćby serie historyczne wydawnictw uczelnianych; dwie wyższe szkoły rolnicze utworzyły w ramach swych „Zeszytów Naukowych” serie historyczne: SGGW w Warszawie (od 1963 r. ukazało się 12 zeszytów o bardzo bogatej tematyce) oraz AR w Krakowie (od 1972 r. wydano 3 zeszyty). Obie serie posiadają podobny układ: część pierwsza poświęcona jest pracom historycznym o szerokim wachlarzu tematycznym, część druga problemom życia uczelni w okresie obejmowanym przez tom (nekrologi, sprawozdania z inauguracji roku akademickiego, kronika, część statystyczna); w ramach „Kroniki” ukazują się czasem materiały biograficzne o dawniej zmarłych uczonych, szkice prezentujące dzieje poszczególnych zakładów czy dyscyplin danej uczelni, zestawienia bibliograficzne.

Seria historyczna SGGW wydaje w zasadzie co roku jeden zeszyt objętości 9 arkuszy wydawniczych i w nakładzie 350 egzemplarzy; w niniejszym przeglądzie nie uwzględniono trzech zeszytów specjalnych Serii Zootechnicznej, poświęconych opisom uroczystości związanych z 50-leciem uczelni (1959), 20-leciem PRL (1965) i 25-leciem PRL (1970) na SGGW.